

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi merityöaikalain
1 ja 2 §:n muuttamisesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi merityöaikalain soveltamisalaa ja soveltamisalapoikkeuksia koskevia säännöksiä. Lain soveltamisalasta poistettaisiin rajaus vain Itämeren edempänä liikennöiviin aluksiin. Soveltamisalapoikkeuksissa merikalastajien työsuhteissa olisi sovellettava lain vähimmäislepoaikoja koskevia säännöksiä myös

silloin, kun alus on pyyntialueella. Voimassa olevan lain mukaan lakia ei miltään osin sovelleta kalastusaluksessa tehtävään työhön silloin, kun alus on pyyntialueella.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

Merityöaikalain (296/1976) soveltamisalaa koskevan 1 §:n mukaan lakia sovelletaan työhön, jota suomalaisessa, ulkomaanliikenteeseen käytettävässä aluksessa toimessa oleva henkilö tekee aluksen lukuun taikka muutoin esimiehen määräyksestä aluksessa tai muualla. Merityöaikalakia sovelletaan sekä työsuhteessa että virkasuhteessa tehtävään työhön.

Merityöaikalain 1 §:n 3 momentin mukaan lakia sovelletaan 2 §:ssä säädetyin rajoituksin myös työhön, jota tehdään kalastusaluksessa, mikäli alus liikennöi Itämeren edempänä.

Lain 2 §:ssä säädetään soveltamisalaa koskevista poikkeuksista. Pykälän 9 b kohdan mukaan lakia ei sovelleta kalastusaluksessa tehtävään työhön silloin, kun alus on pyyntialueella. Kalastusaluksissa merityöaikalain säännöksiä sovelletaan toisin sanoen silloin, kun alus on matkalla pyyntialueelle tai pyyntialueelta ja liikennöi Itämeren edempänä.

Työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annettua lakia (248/1982) sovelletaan työhön, jota työntekijä tekee sopimuksen perusteella työnantajalle tämän johdon ja valvonnan alaisena palkkaa tai muuta vastiketta vastaan suomalaisessa kotimaanliikenteeseen käytet-

tävässä aluksessa tai työnantajan määräyksestä väliaikaisesti muualla. Lain soveltamisalapoikkeuksia koskevan 3 §:n 5 kohdan mukaan lakia ei sovelleta kalastusaluksessa tehtävään työhön muutoin kuin vähimmäisleposäännösten osalta.

Työaikalain (605/1996) 2 §:n mukaan työaikalain soveltamisalan ulkopuolelle jäävät kalastus ja siihen välittömästi liittyvä saaliin käsittely.

Euroopan unionin neuvoston tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista annettu direktiivi 93/104/EY (työaikadirektiivi) muutettiin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2000/34/EY koskemaan direktiivin soveltamisalan ulkopuolisia toimialoja ja toimintoja (työaikadirektiivin muutospäätös). Mainitut kaksi direktiiviä on sittemmin kodifioitu yhdeksi työajan järjestämistä koskevaksi Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi 2003/88/EY (kodifioitu työaikadirektiivi). Samalla kumottiin direktiivi 93/104/EY sellaisena kuin se oli muutetussa muodossaan.

Merikalastusalusten työntekijöiden työajasta säädetään kodifioitun työaikadirektiivin 21 artiklassa. Artiklan 1 kohdan mukaan mainittuihin kalastajiin ei sovelleta 3 artiklan päivittäistä lepoaikaa, 4 artiklan taukoja, 5 artiklan viikoittaista lepoaikaa, 6 artiklan vii-

koittaista enimmäistyöaikaa eikä 8 artiklan yötyön kieltoa koskevia säännöksiä. Jäsenvaltioiden on kuitenkin toteutettavat tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kaikilla jäsenvaltion lipun alla purjehtivien merikalastusalusten työntekijöillä on oikeus riittävään lepoon, ja työajan rajoittamiseksi keskimäärin enintään 48 tunnin viikoittaiseen työaikaan enintään 12 kuukauden viitejakson aikana. Artiklan 2 ja 3 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat huolehtia kalastajien työaikasuojeista joko säätämällä enimmäistyöajoista tai vähimmäislepoajoista.

Valittaessa sääntelytavaksi enimmäistyöaika se saa olla enintään 14 tuntia jokaisen 24 tunnin aikana ja 72 tuntia jokaisen seitsemän päivän aikana. Jos taas säännellään lepoaikoja, vähimmäislepoajan on oltava 10 tuntia 24 tunnin aikana ja 77 tuntia seitsemän päivän aikana. Lepoaika voidaan jakaa enintään kahdeksi jaksoksi, joista toisen on oltava vähintään kuusi tuntia, ja peräkkäisten lepoaikojen välillä saa olla enintään 14 tuntia. Jäsenvaltiot voivat lain tai asetuksen säännöksin tai työehtosopimuksin poiketa mainituista tuntirajoista, kun se on objektiivisista, teknisistä tai työn järjestelyihin liittyvistä syistä tarpeen edellyttäen, että työntekijöiden terveyttä ja turvallisuutta koskevat vaatimukset asianmukaisesti otetaan huomioon. Poikkeuksissa on mahdollisuuksien mukaan noudatettava asetettuja normeja, mutta niissä voidaan ottaa huomioon tiheämmin toistuvat tai pidemmät vapaat jaksot tai korvaavan vapaan myöntäminen työntekijälle. Direktiivin mukaan poikkeuksista säädettyä on kuultava työnantaja- ja työntekijäjärjestöjä.

Työaikadirektiivin muutosdirektiivin merikalastajia koskevat säännökset oli saatettava kansallisesti voimaan viimeistään 1 päivänä elokuuta 2003. Kodifioitu työaikadirektiivi tuli voimaan 2 päivänä elokuuta 2004.

Koska kodifioitun työaikadirektiivin 21 artiklan säännöksiä sovelletaan kaikkiin merikalastajiin, ehdotetaan merityöaikalain 1 §:n 3 momenttia muutettavaksi siten, että siitä poistetaan rajaus lain soveltamisesta vain Itämeren edempänä liikenneväylien aluksiin. Näin ollen merityöaikalakia sovellettaisiin 2 §:ssä säädettyjen rajoitusten kalastusaluksiin, jotka liikenneväylien työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain soveltamispiiriin

kuuluvien vesialueiden ulkopuolella.

Merityöaikalain 9 a §:ssä säädetään lain soveltamisalan piiriin kuuluvan työntekijän vähimmäislepoajoista siten, että 1 ja 2 momentissa säädetään yleisistä vähimmäislepoajoista ja 3 momentissa vahtihenkilöstön vähimmäislepoajoista. Lisäksi pykälässä säädetään työntekijöiden oikeudesta korvaavaan lepoaikaan pykälässä tarkoitetun lepoajan häiriintyessä työkutsun vuoksi sekä lepoaikasäännösten vaikutuksesta työn teettämiseen poikkeuksellisissa oloissa. Pykälässä säädetään myös siitä, milloin taukoa pidetään pykälässä tarkoitettuna lepoaikana.

Pykälän 1 momentin mukaan työntekijälle on annettava jokaisen 24 tunnin aikana vähintään 10 tunnin lepoaika. Jokaisen seitsemän päivän jakson aikana työntekijälle on annettava yhteensä vähintään 77 tunnin lepoaika. Näin ollen, mikäli työntekijälle annetaan kuutena päivänä 10 tunnin lepoaika, seitsemäntenä päivänä hänelle on annettava 17 tunnin lepoaika.

Pykälän 2 momentin mukaan vuorokautinen lepoaika saadaan jakaa kahteen jaksoon. Tällöin toisen jaksoista on oltava vähintään kuuden tunnin pituinen. Momentin mukaan työntekijän lepoaika saadaan lyhentää enintään kahden peräkkäisen 24 tunnin aikana kerrallaan kuuteen tuntiin, edellyttäen, että työntekijälle annetaan jokaisen seitsemän päivän ajanjakson aikana vähintään 77 tunnin lepoaika. Momentissa tarkoitettu 10 tunnin vähimmäislepoaikaa pidempi korvaava lepoaika voidaan antaa myös ennen momentin toisessa virkkeessä tarkoitetun lepoajan lyhentämistä, jos vähimmäislepoajan yhteismäärä täyttyy seitsemän vuorokauden jaksossa.

Merityöaikalain vähimmäislepoaikoja koskevia säännöksiä ei sovelleta kalastajiin silloin, kun he tekevät työtään pyyntialueella. Kun työaikadirektiiviä vuoden 2000 muutoksen jälkeen sovelletaan myös kalastajien tekemään työhön ja kun direktiivin mukaiset kalastajien vähimmäislepoajoille asetetut vaatimukset vastaavat merenkulkijoiden vähimmäislepoaikavaatimuksia, ehdotetaan, että merityöaikalain vähimmäislepoaikoja koskeva sääntely ulotettaisiin koskemaan myös lain 2 §:n 9 b kohdassa tarkoitettuja merikalastajia.

Merityöaikalain soveltamisalapoikkeuksia koskevaa 2 §:n 9 b kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että kalastusaluksissa pyyntialueella tehtävään työhön ei sovellettaisi merityöaikalakia lukuun ottamatta lain 9 a §:n vähimmäislepoaikoja koskevia säännöksiä, joita olisi siis sovellettava myös aluksen olleessa pyyntialueella. Ehdotettu sääntely vastaisi työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain 3 §:n 5 kohdassa omaksuttua sääntelytapaa ja täyttäisi kodifioitun työaikadirektiivin vaatimukset.

2. Esityksen vaikutukset

Suomessa ammattikalastajana pidetään henkilöä, jonka kalastuksesta ja hänen itse pyytämänsä saaliin jalostamisesta saadut kokonaistulot ovat vähintään 30 prosenttia hänen säännöllisesti saamiensa kokonaistulojen määrästä. Kaikkien merialueen kalastajien on kuuluttava ammattikalastajarekisteriin, jota ylläpitävät työvoima- ja elinkeinokeskusten kalatalousyksiköt.

Ammattikalastajarekisterin mukaan Suomessa oli vuoden 2003 lopussa noin 700 kalastajaryhmä I:een kuuluvaa ammattikalastajaa. Näistä kalastajista lähes kaikki ovat niin sanottuja osuuskalastajia, joiden palkkio määräytyy tietynä osuutena aluksen kalansaaliista. Osuuskalastajat toimivat yleensä itsenäisinä ammatinharjoittajina, eivätkä he siten kuulu merityöaikalain soveltamisalan piiriin.

Työsuhteisten merikalastajien määrästä ei ole tarkkaa tietoa, mutta heitä arvioidaan olevan 10–20 henkilöä. Ehdotettu vähim-

mäislepoikasäännös olisi siten otettava huomioon näiden henkilöiden työaikajärjestelyissä. Ehdotetun säännöksen kokonaistaloudelliset vaikutukset ovat varsin vähäiset.

Ehdotettu säännösmuutos perustuu työaikadirektiivin muutosdirektiivin, sittemmin kodifioitun työaikadirektiivin säännöksiin. Koska suomalaisia työsuhteisia kalastajia on hyvin vähän, ehdotettu sääntely kohdistuu hyvin harvalukaiseen joukkoon. Direktiivissä asetettujen vaatimusten täyttäminen on esitellyllä tavalla kuitenkin tarpeen Suomen velvoitteiden täyttämiseksi.

3. Asian valmistelu

Esitys perustuu työministeriön yhteydessä toimivan merimiesasiain neuvottelukunnan työministeriölle tekemään yksimieliseen ehdotukseen. Neuvottelukunnassa ovat edustettuina merenkulun työmarkkinajärjestöt, työministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä liikenne- ja viestintäministeriö.

4. Voimaantulo

Koska lakiehdotus perustuu edellä esitetyin tavoin työaikadirektiivin muutosdirektiiviin, joka olisi tullut saattaa osaksi Suomen lainsäädäntöä 1 päivään elokuuta 2003 mennessä, laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki**merityöaikalain 1 ja 2 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 9 päivänä huhtikuuta 1976 annetun merityöaikalain (296/1976) 1 §:n 3 momentti ja 2 §:n 9 kohta, sellaisena kuin niistä on 2 §:n 9 kohta laissa 942/1997, seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan 2 §:ssä säädetyn rajoituksen myös työhön merikalastusaluksessa, joka liikennöi työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain (248/1982) soveltamisalan ulkopuolisilla vesialueilla.

2 §

Poikkeukset soveltamisalasta

Tätä lakia ei sovelleta työhön, jota tekee:

9) henkilö, joka on toimessa:
a) valtion aluksessa, jota käytetään puolustus- tai vartiointitehtäviin; taikka
b) kalastusaluksessa, jos alus on pyyntialueella; tällöinkin työhön sovelletaan kuitenkin 9 a §:n säännöksiä vähimmäislepoajasta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 200 .

Helsingissä 3 päivänä syyskuuta 2004

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Työministeri *Tarja Filatov*

*Liite
Rinnakkaisteksti*

Laki

merityöaikalain 1 ja 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 9 päivänä huhtikuuta 1976 annetun merityöaikalain (296/1976) 1 §:n 3 momentti ja 2 §:n 9 kohta, sellaisena kuin niistä on 2 §:n 9 kohta laissa 942/1997, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan 2 §:ssä säädetyin rajoituksin myös työhön, jota tehdään kalastusaluksessa, mikäli alus liikennöi Itämeren etäämpänä.

2 §

Poikkeukset soveltamisalasta

Tätä lakia ei sovelleta työhön, jota tekee:

- 9) henkilö, joka on toimessa:
- a) valtion aluksessa, jota käytetään puolustus- tai merivartiotehtäviin; taikka
 - b) kalastusaluksessa, milloin alus on pyyntialueella.

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan 2 §:ssä säädetyin rajoituksin myös työhön *merikalastusaluksessa, joka liikennöi työajasta kotimaanliikenteen aluksissa annetun lain (248/1982) soveltamisalan ulkopuolisilla vesialueilla.*

2 §

Poikkeukset soveltamisalasta

Tätä lakia ei sovelleta työhön, jota tekee:

- 9) henkilö, joka on toimessa:
- a) valtion aluksessa, jota käytetään puolustus- tai vartiointitehtäviin; taikka
 - b) kalastusaluksessa, *jos* alus on pyyntialueella; *tällöinkin työhön sovelletaan kuitenkin 9 a §:n säännöksiä vähimmäislepoajasta.*

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .*